

En enkät om djurförsäkringar -

Om utebliven ersättning och otydliga villkor vid mäns/partners våld mot kvinnor/partners och deras djur

Se Sambandet

SE SAMBANDET RAPPORT NR:1

Rapporten bygger på en enkät ställd till samtliga försäkringsbolag som erbjuder djurförsäkringar. Svaren visar tydligt att försäkringen inte gäller om djur utsätts för avsiktligt våld i samband med och som en del av kvinno- och fridskränkingsbrott.

Se Sambandet

Innehållsförteckning

Enkät till försäkringsbolag som erbjuder djurförsäkring	3
<i>Inledning</i>	<i>3</i>
<i>Enkäten</i>	<i>5</i>
<i>Se Sambandets analys</i>	<i>8</i>
<i>Avslutning</i>	<i>10</i>
<i>Referenser</i>	<i>10</i>

Enkät till försäkringsbolag som erbjuder djurförsäkring

I slutet av september 2016 skickade Se Sambandet ut en enkät till samtliga försäkringsbolag som erbjuder djurförsäkring. Endast ett av åtta bolag avböjde ett besvara enkäten.

Svarade på enkäten: Agria Häst, Agria Smådjur, Dina försäkringar, Folksam, IF, Moderna försäkringar, Svedea, Sveland

Avböjt att svara: Oxie-Skytts djurförsäkring

Inledning

Sverige såg sin första djurförsäkring redan under 1890-talet medan det är först på 1980-talet som den amerikanska marknaden för djurförsäkringar tar fart (Kaartinen m.fl. 2015, s 63). Marknaden för djurförsäkringar är egentligen inte särskilt stor i Sverige. Det finns uppemot 2,5 miljoner djur att försäkra och många familjer har fler än ett djur i hushållet.

Aija Kaartinen, Suvi Nuutinen & Minna Autio pekar i en artikel på att det finns olika skäl till att en djurägare tecknar en försäkring (2015, s 66). Författarna visar att djurägare gör olika överväganden som går att dela in i fyra kategorier: A) Här grundas beslutet på att man vill kunna garantera djuret vård oavsett kostnader och oavsett sina egna ekonomiska möjligheter; B) Av vana, alla andra i familjen men också boendet, båten etc. är försäkrat så att försäkra djuret är inget stort beslut; C) Djurägaren kalkylerar i vilken utsträckning det lönar sig att alls betala en premie, och avslutningsvis; D) Oftast knyter försäkringstagaren alla sina försäkringar till ett och samma bolag trots att det i en mening begränsar möjligheterna och de gör sällan jämförelser mellan olika bolag.

Förutsättningen för att kunna göra den här typen av överväganden och ta den bästa försäkringen för djuret med den osäkerhet som framtiden vanligtvis innebär, kräver dock att personer har full kunskap om vad de beslutar om. I en intervju i tidningen ETC menar Gabriella Hallberg som är jurist på Konsumenternas försäkringsbyrå att: ”Bolagen har en skyldighet att informera om viktiga begränsningar och undantag och uppfyller detta krav i förköpsinformation, försäkringsvillkor och när de talar med konsumenterna” (Holm 2016, s 20). I den här korta rapporten beskrivs dock ett undantag i försäkringen som kan ha stora konsekvenser och som är otydliga i försäkringsvillkoren. Ett undantag som är orimligt att kräva att djurägaren ska ställa frågor om. Det handlar om att om mannen/partnern utsätter kvinnan/partnern för våld och då även misshandlar, hotar eller skadar djuret, täcks inte veterinärvårdskostnaden för djurets skador enligt villkoren i försäkringen.

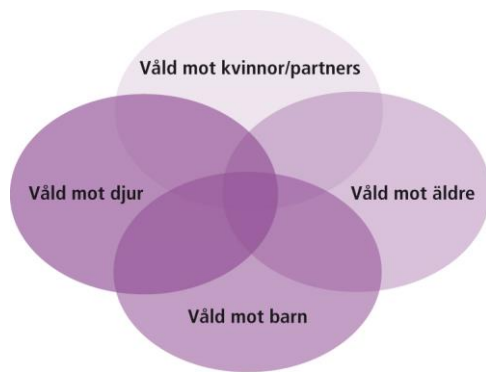
Det här grundar sig på att när våldet sker mellan makar/sambo som är folkbokförda på samma adress ses de som en juridisk person. Till skillnad från det övriga samhället där *individen* är den minsta enheten, ses i det här fallet *hushållet* som den minsta enheten. Det betyder att om kvinnan/partnern är djurägare och står på försäkringen och mannen/partnern utsätter djur för hot eller våld ses paret som ett hushåll och om någon i hushållet utövar våld mot djuret utfaller inte försäkringen utan det ses som att djurägaren själv tillfogat djuret skador. Om mannen/partnern är djurägare och försäkringstagare samt slår familjens djur för att skapa otrygghet och terror i familjen faller inte heller försäkringen ut. Samma förhållande råder om ett barn utövar våld mot djuren.

Enkätens syfte är att med avstamp i ovanstående försöka förstå och belysa försäkringsbolagens utgångspunkt i denna fråga. Vi redovisar själva enkätsvaren samt analyserar dessa och diskuterar Se Sambandets syn på problemet. Inledningsvis pekar vi på det sammanhang som försäkringen finns i för att visa varför försäkringsfrågan är central. Vi använder orden: ”påfört” eller ”avsiktligt” våld, för att skilja det från olycksfall och de skador som då kan uppstå.

Sambandet mäns våld mot kvinnor/våld mot partner och djur

Forskning visar att det finns ett samband mellan mäns våld mot kvinnor/partner och djur. Då nästan all forskning fokuserat sambandet mellan heterosexuella mäns våld mot heterosexuella kvinnor skriver vi i fortsättning mäns våld mot kvinnor. Detta samband formuleras enkelt enligt följande: när kvinnor är utsatta för hot eller våld är risken stor att familjens djur är utsatta för hot eller våld, och omvänt, när familjens djur är utsatt för hot eller våld är risken stor att också kvinnan är utsatt för våld (Arkow 2010). Helt enkelt att våld oftast drabbar samtliga i familjen ibland direkt och ibland indirekt.

Nedanstående bild visar på ett enkelt sätt hur olika former av våld och makt överlappar varandra. Sambandet gäller således inte enbart vid våld i parrelationen utan även när våld i olika former riktas mot äldre. Det diskuteras dock inte inom ramen för denna rapport.

Det har visat sig att män som utövar våld mot kvinnor kan använda djuren mot kvinnan. Ibland som en del av den isolering som ofta är en del av våldet. Mannen kan tydligt markera för kvinnan att han inte kommer att möta djurets behov av tillsyn och inte gå ut med hunden eller tömma kattlådan eller liknande. Kvinnan väljer då att vara hemma mer, dels för att se till att djuret har det bra, dels för att möta upp djurets behov. Mannen kan också uttryckligen hota djuret, låsa ut det på balkongen, ställa höga krav på lydnad och ha olika regler som djuret riskerar att misslyckas med att uppfylla och som i sin tur leder till någon form av bestraffning. Kvinnan försöker då lindra för djuret men kan själv hamna i centrum för någon slags ”åtgärd” (Adams 1995).

Att leva i våldet påverkar inte enbart kvinnan utan också djuren för precis som barn reagerar djur på höga skrik, gråt och obehagliga stämningar. Djur blir ofta oroliga och rädda vilket kan leda till beteendeförändringar. Särskilt oroliga blir hundar när de hör barns gråt enligt Professor Per Jensen (2016).

Om kvinnan väljer att lämna relationen och behöver bo på ett skyddat boende tar flertalet kvinnojourer och skyddade boenden inte emot djur (Holmberg 2004). De hänvisar till barns

och vuxnas allergier. Det kan också bli stökigt med många olika djur på en liten yta. När kvinnan inte vet vad hon ska göra av sitt djur kan det leda till att hon stannar kvar i relationen och skjuter upp separationen i väntan på en lösning. Det kan vara farligt både för henne och djuret. Eftersom många kvinnor också är utsatta för ekonomiskt våld har hon sällan råd att hysa in djuret på ett djurpensionat. Med dagens bostadssituation har tiden på kvinnojouren blivit allt längre i väntan på ett nytt boende och kostnaderna för djurpensionat stiger då i höjden. Ofta har mannen isolerat kvinnan, psykiskt eller fysiskt, varför det inte är säkert att det finns någon anhörig eller vän som kan ha djuret boende hos sig. Det kan också finnas en hotbild mot djuret och då är det ur säkerhetssynpunkt inte lämpligt att djuret är hos någon som mannen vet vem det är.

Om mannen skadar djuret och kvinnan gör bedömningen att det krävs veterinärvård uppstår de problem som vi lyfter fram i den här rapporten. För om veterinären frågar hur skadan uppstått och kvinnan svarar sanningsenligt utfaller inte försäkringen utan kvinnan måste betala hela kostnaden själv och det kan bli tusentals och till med tiotusentals kronor. Att kvinnan inte berättar hur skadan uppstått handlar troligen i första hand om att hon inte vill berätta vad som verkligen har hänt. Att tala om våld och kränkande behandling kan vara skamfyllt och skrämmande. Kvinnor berättar oftast inte heller för personal inom sjukvården om vad som hänt när de söker sig till vården med skador efter misshandel. Inom humanvården spelar det dock ingen roll hur skadan uppstått. Hon betalar inte mer för sjukbesöket än någon annan patient.

Forskning från Nederländerna visar att denna grupp kvinnor tar sina djur till veterinären oftare än andra så vi kan tänka oss att djuren dyker upp på djurkliniken (Garnier & Enders-Slagers 2012). Veterinärer kan faktiskt vara den första utomstående som möter en våldsutsatt kvinna och två scenarier kan uppstå. Å ena sidan om veterinären frågar hur skadan uppstått och kvinnan inte kan betala vården kan avlivning av djuret bli den enda lösningen. Å andra sidan om veterinären inte frågar närmare om skadorna kan våldet mot såväl kvinnan som djuret förbli oupptäckt. Om istället veterinärvård vid avsiktligt våld ingick i försäkringen skulle det kunna bli ett incitament för veterinärer att ställa frågor kring djurets skador och informera kvinnor om att det finns hjälp att få. Detta gagnar både kvinnor, eventuella barn och djuren. Att djurförsäkringen inte täcker det specifika skadeområdet, våld i nära relationer, framstår ur ett djurskyddsperspektiv som ologiskt.

Enkäten

Totalt fick vi åtta (8) svar från sju (7) bolag. Detta eftersom två enheter inom samma företag: Agria Häst och Agria Smådjur, både fick samt besvarade enkäten. Nedan följer en sammanställning av svaren. På en del frågor har den som svarat inte angett något i det färdiga svarsalternativet utan svaret på frågan har stått i de kommentarer som varit möjliga för varje deltagare att själv formulera. Detta framgår av texten.

Fråga 1: På frågan: Ersätter ert försäkringsbolag veterinärvård för skador som uppkommit genom att maken/makan avsiktligt tillfogat djuret våld så att sår, benbrott, brännskador eller dylikt uppstått.

JA: Sveland, Svedea, Folksam, Agria Häst
NEJ: Moderna DF, If, Dina försäkringar, Agria smådjur,
JA, Under vissa omständigheter

Vid analysen av de kommentarer som skrivits blir dock bilden något annorlunda.

Svelands ”ja” gäller under förutsättningen att det inte är försäkringstagaren själv som tillfogat djuret skador. Folksam lyfter det så kallade oaktsamhetskravet. I korthet betyder det om djurägaren inte skyddar sitt djur och därmed bryter mot oaktsamhetskravet reduceras ersättningen med 50 % i ”normalfallet”. Vid en individuell bedömning kan ersättningen helt utebli. Agria Häst som inledningsvis svarar ”ja” skriver i kommentarerna att det är en komplicerad fråga men att om någon i familjen skadar djuret likställs det med ägaren oavsett vem som utför våldet och då ersätts inte kostnader för djurvård.

Med andra ord är det inte troligt att en våldsutsatt kvinna/partner kommer att ersättas för veterinärvårdskostnader när mannen/partnern utsatt familjens djur hot eller våld.

Fråga 2: På frågan: Tror du att skador på grund av påfört våld rapporteras till bolagen av veterinären så att bolagen får kännedom om våldet i den omfattning som det faktiskt sker svarar:

JA: Agria Häst

NEJ: Sveland, Moderna DF, Svedea, Folksam, Dina Försäkringar

VET INTE: If, Agria smådjur

I kommentarerna noterar några bolag att de sällan får den typen av information och några anser att det finns ett mörkertal. Ett bolag undrar om avsiktligt våld mot djur i nära relationer är något som över huvud taget förekommer medan ett annat bolag har fått anonyma tips vid något enstaka tillfälle. En menar att veterinärer troligen inte känner till att det förekommit våld.

Fråga 3: På frågan om bolagen agerar om en djurägare vid upprepade tillfällen söker ersättning för olyckor och skador på ett och samma djur svarar

JA: Sveland, Moderna DF, Agria Häst, Dina försäkringar, Agria smådjur

NEJ:

VI HAR INGA RUTINER FÖR DETTA: Svedea, Folksam, IF

De som svarar ”ja” har oftast som rutin att kontakta veterinären och diskutera ärendet. Dina försäkringar kontaktar djurägaren direkt. De som svarar ”nej” förtydligar i kommentarerna att de inte har några rutiner. IF tillägger att även om de inte har något systemstöd, kan de manuellt hålla koll på utvecklingen av ärendet.

Fråga 4: På frågan om bolaget agerar om en djurägare vänder sig till olika veterinärer med djur som behöver veterinärvård till följd av olyckor eller andra skador svarar:

JA: Moderna DF, Agria Häst, Agria smådjur

NEJ: Sveland, Svedea, Folksam, If, Dina försäkringar

De som svarar ”ja” tillägger att vissa tydligt definierade omständigheter leder till en närmare undersökning av vad som kan ligga bakom. If som svarat ”nej” tillägger återigen att även om det inte finns systemstöd så görs det manuellt. Övriga bolag pekar på att det står djurägaren fritt att välja veterinärklinik. Folksam pekar på att om det finns många kliniker i området kan det handla om prisjämförelser och andra skäl som leder till att djurägaren byter veterinärstation.

Fråga 5: På frågan om de kan tänkas sig en ”trygghetsklausul” i försäkringen och ersätta kostnader för djurpensionat medan djurägaren bor på kvinnojour/skyddat boende svarar

JA: Moderna DF, Svedea, Folksam, Agria smådjur

NEJ: If, Agria Häst,

VET INTE: Sveland, Dina försäkringar

Det är en enbart Moderna DF som svarar ett rakt ”ja” på frågan. Svelands frågetecken kring att ersätta djurpensionat handlar i huvudsak om att det kan bli en stor kostnad eftersom tiden kan bli tal om en lång placering. Folksam och Agria smådjur som svarar ”ja” och tillägger att de ständigt jobbar med produktutveckling. Svedea skriver att det är möjligt de utvecklar den här typen av trygghetsklausul om det visar sig att det efterfrågas av försäkringstagarna. Dina försäkringar skriver att det kräver en närmare utredning innan de kan svara på frågan. If menar att det finns en trygghetsklausul i deras hemförsäkring som täcker djurpensionat om ägaren vid sjukdom eller skada inte kan ta hand om sitt djur.

Fråga 6: På frågan: Om du svarade ”ja” på fråga 5 vilket underlag behöver ni för att bevilja ersättning, svarar:

Sveland: tydlig hotbild mot djurägaren och att ägarfrågan är löst

Moderna DF: polisanmälan och intyg om att personen bott i skyddat boendet under avsedd tid

Svedea: Polisanmälan och veterinärs misstanke, skadeanmälan från djurägaren

Agria smådjur: Veterinärintyg, polisanmälan, intyg om att personen bott i skyddat boendet under den tiden som kunden vill ha ut ersättning.

Folksam och If vet inte vad som skulle krävas medan Agria Häst och Dina försäkringar hoppade över frågan.

Fråga 7: På frågan om de ser några fördelar med att bolaget får kännedom om hur många djur och vilka djurslag som avlidit på grund av yttre våld och misshandel svarar:

JA: Sveland, Moderna DF, Svedea, Folksam, If, Agria Häst, Dina försäkringar, Agria smådjur
NEJ

VET INTE

Folksam och Dina försäkringar menar att det främst är viktigt att veta om yttre våld förekommit i de fall djurägaren vill att djurets livförsäkring ska falla ut. Men Dina försäkringar tillägger att det givetvis är viktigt ur ett djurskyddsperspektiv. Sveland skriver att det självklart skulle underlätta att identifiera den här typen av skador.

Fråga 8: På frågan om bolaget agerar om det uppstår en misstanke om att ett djur har avlidit eller avlivats på grund av skador som tros ha uppkommit genom avsiktligt våld, svarar:

JA vi anmäler djurägaren för bedrägeri om vi ersätt veterinärvårdskostnader: Moderna DF

JA vi återkopplar till veterinären och diskuterar ärendet: Sveland, If, Agria Häst,

Ja vi vänder oss till djurskyddshandläggaren och gör en orosanmälan om det finns fler i djur i familjen: Agria smådjur

NEJ: Folksam

HAR ALDRIG STÖTT PÅ DENNA PROBLEMATIK: Svedea, Dina försäkringar

Sveland tar även kontakt med djurägaren och diskuterat inte enbart med veterinären. Folksam menar att de inte har någon anmälningsplikt och därför inte agerar, men att de kan se att veterinären i vissa fall har agerat. If menar att de inte kan anmäla eftersom de inte sett djuret, men att de kan uppmana veterinären att göra en anmälan och också följa upp ärendet. Agria häst lägger också ansvaret för upprätta en anmälan på veterinären. Agria smådjur skriver att de gör egen orosanmälan till länsstyrelsens djurskyddshandläggare angående familjens övriga djur och samverkar vid brottsmisstanke med övriga myndigheter.

Fråga 9: Har du några egna kommenterar när det gäller möjligheten för djurägare att få ersättning för veterinärvård i fall där make/partner skadat familjens djur.

Sveland understryker vikten av att ägarförhållandet är tydligt utrett och att den som utövar våldet inte samma person som står som försäkringstagare.

Svedea menar att det är en fråga som sällan uppkommer men när den gör det hanteras den på sedvanligt sätt och ersättning utgår till försäkringstagaren.

Agria Häst tillägger att om djuret skadats i familjen eller av person som ansvarar för djuret likställs det med ägaren och ingen ersättning utbetalas varken för veterinärvård eller livförsäkring.

NEJ: Moderna DF, Folksam, If, Dina försäkringar, Agria smådjur

Se Sambandets analys

Se Sambandet inser att försäkringsbolagen är vinstdrivande företag och inte kan eller ens ska agera som en myndighet. Det hindrar dock inte, som vi ser det, att försäkringsbolagen kan göra smärre justeringar som i förlängningen kan skapa stora förändringar för våldsutsatta.

Försäkringsbolagens motstånd mot att betala ut ersättning för djurs skador som uppstått genom avsiktligt våld av make/partner är en knut som låser andra aktörers agerande. Om detta motstånd hos bolagen löses upp menar Se Sambandet att det kan få viktiga följdverkningar till gagn för både kvinnor/partners och djuren.

Agria har landets största databas där det som orsakar hundars sjukdom och död registreras enligt Pekka Olsson Chef för veterinärastrategier i december 2016. Här finns dock ingen kategori för sjukdom, skada eller död orsakat av avsiktligt yttre våld. Avsaknaden av en sådan kategori leder i förlängningen till att det inte finns någon tillförlitlig försäkringsstatistik om i vilken utsträckning den här typen av brott inträffar. Se Sambandet menar att en sådan kategori borde införas och eftersom detta är en sådan specifik kategori borde även andra djurslag kunna inkluderas i det redan befintliga registret.

Flera som svarar på enkäten nämner att de inte stött på den här problematiken alternativt att det är mycket sällsynt. Se Sambandet vill påpeka att majoriteten av de aktörer som i dag aktivt arbetar med att stödja kvinnor/partners som är utsatta för våld inledningsvis hade en likande utgångspunkt som försäkringsbolagen. Våld är en problematik som förkläs till annat

och framstår som något annat än just våld. Många är de som inom olika yrkeskategorier som berättat att det är först när de fått verktyg för att systematiskt se våldet, som de blivit medvetna om hur mycket våld som faktiskt har passerat utan upptäckt. Se Sambandet menar att det är troligt att försäkringsbolagen kommer att göra en liknande upptäckt när de börjar synliggöra frågan.

Majoriteten av bolagen tror inte eller är osäkra på om de får korrekta uppgifter av veterinärer om hur skador och trauma uppstått på djuret. Att bolagen är medvetna om denna kunskapsbrist, men inte tar tag i frågan visar hur lågt prioriterat brott mot djur är. Det bidrar också till rättsosäkerhet dels för att det är omöjligt att skapa statistik av förekomsten av våld mot djur i samband med kvinnofrids- eller fridskränkingsbrott. Dels då risken är uppenbar att vanvård inte anmäls till djurskyddshandläggare eller djurplågeribrott till polisen eftersom det inte finns några krav från bolagens sida att få korrekt information om skadors uppkomst. Veterinärer kan då fokusera på skadorna i sig och ställer kanske inte frågor för att ta reda på hur skadorna uppstått. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att veterinärer är skyldiga att anmäla till länsstyrelsen när djur är utsatta för vanvård eller annat brott.

Ett annat hinder för att alls registrera och upptäcka skador på grund av avsiktligt våld är att veterinärutbildningen inte innehåller kunskap om NAI (non-accidental injures). Kunskapen om NAI bygger på vetenskapliga studier och veterinärers kliniska erfarenheter om vad som skiljer en olycksfallsskada från en skada som är tillfogad genom yttre våld. Men eftersom majoriteten av veterinärer i Sverige inte har denna kunskap är risken stor att djur som kommer till kliniken inte blir uppmärksammade som utsatta för våld utan att skadorna istället tolkas som olycksfall. Veterinärers uppgift att hjälpa kunden att behandla sitt djur. Det kan uppstå en konflikt mellan önskan att vilja hjälpa kunden och risken att hen inte kan betala utan i värsta fall tvingas välja att avliva djuret. Se Sambandet menar således att om försäkringsbolagen betalade ersättning till följd av skador som uppstått genom avsiktligt våld (NAI) skulle det ge veterinärutbildningen och djurskötarprogrammet med flera utbildningar incitament för att utbilda i denna diagnostik.

Se Sambandet föreslår att ersättning utgår vid första våldstillfället. När våldet upptäcks första gången och skadorna ersätts av bolaget ges veterinären möjlighet att ge kvinnan/partnern information om att hen kan vända sig till kvinnojour och polis samt bistå med aktuella kontaktuppgifter. Veterinären kan också informera djurägaren om sin skyldighet att anmäla till djurskyddsenheten på länsstyrelsen eller till polisen att djuret farit illa. Djurskyddshandläggare har inte absolut tystnadsplikt vilket kan leda till att de gör en orosanmälan till socialtjänsten, inte minst viktigt om det också finns barn i familjen.

Försäkringsbolagen är samtidigt intresserade av att få kännedom om att djur avlivats eller avlidit på grund av avsiktligt våld. Orsaken till det torde vara att det kan finnas en livförsäkring som faller ut. Här finns en risk för bedrägeri vilket gör att bolagen i dessa fall har vissa strategier. De agerar på lite olika sätt; någon anmäler djurägaren för bedrägeri om ersättning för veterinärkostnader utbetalats, en annan diskutera ärendet med veterinären och ytterligare ett sätt att agera är att bolaget gör en orosanmälan till djurskyddshandläggare.

Idag uppfattar bolagen det inte med nödvändighet som ett problem att djurägare vänder sig till olika klinker med ett och samma djur. Självklart står det djurägare fritt att välja klinik vid varje enskilt tillfälle. Däremot borde det till exempel vid misstanke om avsiktligt våld eller vanvård samt avlivning av unga djur göras en markering för att uppmärksamma ett sådant mönster (American Humane 2005, s 5 ff). När det finns fler än ett djur i en familj där

kvinnan/partnern utsätts för våld är det vanligt att enbart ett av djuren utsätts. Även detta är viktig kunskap för bolagen (Tiplady, Walsh & Phillips 2012).

Det har diskuterats att veterinärers konkurrensutsatthet utgör ett hinder för veterinärer när det kommer till frågor som riskerar att stöta bort kunder och just att ställa frågor om avsiktligt våld kan vara en sådan fråga. Dock kan gemensam handlingsplan av samtliga veterinärer och i samarbete med försäkringsbolagen tydligt signalera till de som utövar våld mot djur som en del i våldet mot kvinnan/partner att byte av klinik inte är ett sätt undgå upptäckt. Det kommer med all säkerhet att göra våldsutsatta tryggare att berätta vad som verkligen har hänt.

Avslutning

Se Sambandet ser positivt på försäkringsbolagens inställning till produktutveckling när det gäller att skapa tillägg i djurförsäkring och även ge skydd åt våldsutsatta kvinnor/partners. Antingen genom att ersätta kostnader för djurpensionat när djurägaren är på kvinnojour/skyddat boende eller att ersätta andra aktörer som tex Veterinär Omtanke Om Våldsutsatta (VOOV) som idag på helt ideell basis ger skyddat boende till djur under tiden som den våldsutsatta är på kvinnojour/skyddat boende. Samtliga aktörer som möter utsatta och skadade djur behöver sätta en nolltolerans mot våld mot djur som en del i kvinno- och fridskränkningens brottet och arbeta för att minska kvinnors/partners och djurs lidande och möjliggöra ett liv utan våld.

Referenser

Adams, Carol, J., (1995) "Women-Battering and Harm to Animals" i, C.J. Adams & J. Donovan (Eds.) *Animals and Women – Feminist Theoretical Explorations*, Durham and London: Duke University Press.

American Humane 3/23/2005, *Non-Accidental Injury in Dogs and Cats in Colorado Final Report to the Animal Assistance Foundation*.

Arkow, Phil. (2010) *Animal Abuse and Family Violence*. Material från Human Educator. www.cfhs.ca (hämtat 2010 04 01).

Garnier, Wendy., & Enders-Slagers, Marie-José. (2012) *Huiselijk geweld en dieren mishandeling in Nederland (Domestic violence and animal cruelty in The Netherlands)*. Zwolle, The Netherlands: Kadera.

Holm, Maria., "Allt dyrare försäkra husdjur" i, *ETC* torsdag 15 december 2016, s 20.

Holmberg, Carin., (2004) *Med husbondens röst – Om våld mot djur i misshandelsrelationer*, Ystad: Kabusa förlag.

Jensen, Per (2016) Föreläsning på konferensen *Djur i vården* 24 oktober 2016. Anordnad av Fackförbundet Kommunal.

Kaartinen, Aija., Nuutinen Suvi., & Autio Minna. (2015) "Consuming Pet Insurances: Buying Financial and Medical Safety" i, *Finnish journal for human-animal studies*, vol. 1 2015, s 63.

Tiplady, Catherine. M., Walsh, Deborah.B., & Phillips, Clive, J.C. (2012) *Intimate partner violence and companion animal welfare*. Australian Veterinary Journal, 90 2012:1-2, s, 48-53.